

ПОТЮК Софія – аспірантка кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, вул. Івана Франка, 24, м. Дрогобич, Львівська область, 82100, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8920-9358>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.17/49.7>

Бібліографічний опис статті: Потюк, С. (2023). Особливості застосування кейс-технологій в інклюзивному освітньому середовищі початкової школи. *Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка»*, 17(49), 49–54, doi: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.17/49.7>

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ КЕЙС-ТЕХНОЛОГІЙ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Анотація. Стаття присвячена вивченню кейс-технології як інноваційної технології для роботи з дітьми молодшого шкільного віку в інклюзивному освітньому середовищі. У навчальній праці викладено теоретичний аспект та практичні рекомендації щодо застосування кейс-технологій у навчально-пізнавальній діяльності для дітей з особливими освітніми потребами.

Здійснено аналіз науково-методичної літератури, визначено та висвітлено науковців, які досліджують завдання і функції кейс-технології. Розглянуто поняття кейс-технології, виділено переваги та недоліки застосування, пов'язані із психологічними особливостями дітей. Уточнено особливості структурування уроку в інклюзивному класі з урахуванням означених труднощів дітей з особливими освітніми потребами початкової школи. Представлено огляд кейсів стосовно розроблення, впровадження та апробації для дітей з особливими освітніми потребами в початковій школі. Встановлено, що застосування технологій дає змогу змінювати форми їх діяльності, переключати увагу, допомагає долати комунікативні бар'єри, будувати навчальний процес з урахуванням фізичних та психічних особливостей розвитку дітей тощо. Проаналізувавши доцільність використання кейс-технологій у роботі вчителя початкової школи. Показали, що їх використання може допомогти вчителю забезпечити урок насичений, цікавий, змістовний.

Розглянуто питання організації освітнього процесу в інклюзивному освітньому середовищі. Особливе місце в статті відведено особливостям проведення кейс-технологій при роботі з дітьми з особливими освітніми потребами в супроводі асистента вчителя чи асистента дитини. Автор приходить до висновку, що кейс-технології є неодмінною складовою інноваційних технологій, які потребують включення кожного учасника до навчального процесу. Визначено перспективи впровадження кейс-технологій у навчальну парадигму початкової школи. Надано бібліографічний список.

Ключові слова: інноваційні технології, кейс-технології, інклюзивне освітнє середовище, діти з особливими освітніми потребами, Нова українська школа, молодший шкільний вік.

POTIUK Sofia – Postgraduate Student at the Department of General Pedagogy and Preschool Education, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 24, Ivan Franko str., Drohobych, Lviv region, 82100, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8920-9358>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.17/49.7>

To cite this article: Potiuk, S. (2023). Osoblyvosti zastosuvannia keis-tekhnolohii v inkluzyvnomu osvithnomu sere dovyschi pochatkovo i shkoly [Peculiarities of using case-technologies in the inclusive educational environment primary school]. *Human Studies. Series of Pedagogy*, 17(49), 49–54, doi: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.17/49.7>

PECULIARITIES OF USING CASE-TECHNOLOGIES IN THE INCLUSIVE EDUCATIONAL ENVIRONMENT PRIMARY SCHOOL

Summary. *The article is devoted to the study of case technology as an innovative technology for working with children of primary school age in an inclusive educational environment. In educational work presents the theoretical aspect and practical recommendations for using case-technologies of educational and cognitive function for children with special educational needs.*

An analysis of the literature was carried out, which considers of using case-technology. Scientists who research case-technology have been identified. The concept of case-technologies is considered, the advantages and disadvantages of employment are allocated. The specifics of lesson structuring in an inclusive class have been specified, taking into account the identified difficulties of students with special needs education. An overview of educational case related to the development, implementation and approvals of children with special educational needs is presented in primary school. After analyzing the feasibility of using case technologies in the work of a primary school teacher. They showed that their use can help the teacher to ensure that the lesson is rich, interesting, meaningful. It was established that use of technologies makes it possible to change their forms of activity, helps to overcome communication barriers, build an educational process taking into account the physical and mental characteristics of the children's development, etc.

Considers the organization of the educational process in an inclusive educational environment. A special place in the article is given to the analysis of case technologies in working of children with special educational needs. The author comes to the conclusion that the case-technologies is an integral part of innovation technologies. The prospects of introducing case-technology into the educational paradigm of a primary school are determined. A bibliographic list is provided.

Key words: *innovation technologies, inclusive educational environment, children with special educational needs, New Ukrainian school.*

Вступ. Впродовж останніх років спостерігається тенденція інтегрування національної освітньої системи до світового та європейського освітнього простору. Особливо інтеграція прослідковується в реалізації реформування загальної середньої освіти Нова українська школа. У Концепції розкриваються ціннісно-світоглядні номінанти, які ґрунтуються на постулатах: філософії дитиноцентризму, педагогіки партнерства та позитивної психології.

Згідно статистичними даними в Україні щороку збільшується кількості здобувачів освіти з особливими освітніми потребами (ООП). Це складний виклик для освіти, який потребує радикальних рішень, щоб соціалізувати осіб з ООП. На законодавчому рівні прийнято чималу кількість нормативно-правових актів, в яких відображається перехід від сегрегації до інклюзії. Отож, інтеграція в європейський простір та збільшення кількості дітей з ООП дали поштовх для розвитку інклюзивного навчання.

Для школярів з ООП організовується інклюзивне освітнє середовище, створюються індивідуальні програми розвитку кожної дитини та ресурсні кімнати у закладах загальної середньої освіти, відбувається підготовка фахівців та спеціалістів для забезпечення інклюзивного

навчання, впроваджуються інноваційні технології, зокрема кейс-технології.

Аналіз останніх досліджень. Активне вирішення питання формування інклюзивного освітнього середовища в початковій школі розглядали О. Акімова, Т. Атрощенко, Н. Безлюдна, Ю. Бойчук, Т. Боднар, І. Гребя, І. Малишевська, І. Калініченко, А. Колупаєва, Т. Скрипник, С. Чупахіна. Аналіз наукових джерел дозволяє стверджувати, що вирішення завдання на методологічному рівні дозволить усунути протиріччя між теорією і практикою при організації інклюзивного освітнього середовища.

Теоретичні та практичні аспекти кейс-технологій в початковій школі, висвітлені у наукових доробках українських дослідників та педагогів, зокрема Возняк Л., Гриньова М., Грицай Н., Сімаченко Л., Журба О., Філімонова Т. Науковці і практики підкреслюють, що застосування кейс-технологій стимулює формування позитивної мотивації та активність школярів у навчально-пізнавальній діяльності. Стан наукових розробок уможливує зробити висновок, що кейс-технології в початковій школі висвітлено в чималій кількості праць. Проблемаю є застосування на уроках, оскільки приділено недостатньо уваги дітям з ООП у такій діяльності і часто

спостерігається, що у підготовці до проведення технології не враховано психологічні особливості, таймінг, роль дитини з ООП, її підготовку.

Мета статті – виявлення особливостей застосування кейс-технологій та визначення ролі в навчально-пізнавальній діяльності в інклюзивному освітньому середовищі початкової школи.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку педагогічної науки простежується зміна підходів до освіти дітей з особливими освітніми потребами, спостерігається підвищений інтерес до використання інноваційних технологій в навчально-виховному процесі початкової школи.

Важливо для впровадження інноваційних технологій врахувати психологічні особливості дітей з ООП: низький рівень сформованих розумових процесів, зниження темпу працездатності, підвищена виснажливність нервової системи, низька пізнавальна активність, наочно-діяльнісне мислення, відсутність достатніх навичок для самостійної роботи, складність із утриманням уваги, малий обсяг пам'яті, недорозвиненість мовлення тощо (Білавич, 2023, с. 9). Повноцінне функціонування ефективного інклюзивного, комфортного, безпечного освітнього середовища неможливе без знання вчителем психологічних особливостей. Зазначимо, що передбачено на законодавчому рівні адаптація або модифікація навчальних планів та програм для дітей з ООП. На базі закладу освіти скликається і затверджується керівником закладу психолого-педагогічна команда супроводу, забезпечується матеріально-технічна база, впроваджуються в навчально-пізнавальну діяльність інноваційні технології, стратегії.

На нашу думку, постійне самовдосконалення педагога початкових класів з професійної точки зору – оволодіння ґрунтовними знаннями з дитячої психології, інноваційними технологіями, стратегіями, методами, навичками мотиваційного інструментарію, оригінальним баченням процесу навчання заслуговує педагогічної уваги. У впровадженні кейс-технологій змінюється роль вчителя. Вчитель є мотиватором, спостерігачем, слідкує за взаємодією школярів на уроці, визначає сильні та слабкі їх сторони. Однак, застосування інноваційних технологій, включаючи кейс-технологій, в інклюзивному освітньому середовищі початкової школи недостатньо

розглянуте всупереч активізації в педагогіці наукових розвідок.

Розглянемо визначення кейс-технологій. Під поняттям «кейс розглядаються навчальні ситуації, які спеціально розроблені на основі фактичного матеріалу, що передбачають аналіз учнями під час заняття (Власюк, 2012, с. 198). Виділено складові кейс-технології: проблема, що передбачає різні варіанти вирішення; допоміжна інформація; завдання (Сімаченко, 2022, с. 4).

Погоджуємось із визначення О. Журби, згідно з яким кейс – це «засіб, за допомогою якого розглядаються на уроці різноманітні джерела інформації, досліджуються проблеми, у результаті дискусії ухвалюються обґрунтовані рішення» (Журба, 2019, с. 175).

Отже, опрацювавши різні погляди науковців на тлумачення дефініції ми визначили, що кейс-технологія – це опрацювання конкретного випадку (ситуації) з різних точок зору (можливо, на різних навчальних дисциплінах) самостійно чи певною групою осіб, дослідження здійснюється на основі аналізу, синтезу, абстрагування, порівняння, узагальнення додаткової інформації для отримання ґрунтовних результатів.

Говорячи про важливість впровадження інноваційної технології доцільно розглянути структуру уроку з елементами кейс-технологій.

1. Ознайомлення здобувачів освіти з матеріалами кейсу (конкретний, життєвоважливий випадок).

2. Виділення основної проблеми, визначення цілей.

3. Обговорення проблеми в групі (скеровання педагогом, асистентом-дитини чи асистентом-вчителя дітей з ООП на виконання визначених дій).

4. Прийняття та представлення рішення проблемної ситуації.

Говорячи про залучення дитини з ООП до опрацювання кейсу відбувається в декілька етапів: перший етап – індивідуальна робота (опрацювання матеріалу за допомогою навідиних запитань чи наданням додаткової інформації в супроводі вчителя чи асистента-вчителя); другий етап – робота в групі (дитина може бути пасивним слухачем, або активний при постійній підтримці асистента); третій етап – фронтальна робота (зорієнтація дитини на процес, який відбувається в класі за допомогою супроводу асистента чи вчителя).

У навчально-пізнавальній діяльності перед здобувачами освіти висвітлюється ряд

ситуацій. Для нормотипових учнів ставиться завдання осмислити життєву ситуацію, які сприяють активізації комплексу знань. Тим часом з діти з ООП виконують завдання для розвитку пам'яті, мислення, мовлення, активізації пізнавальної діяльності у супроводі асистента вчителя/асистента дитини. Важко, але важливо навчити дітей з порушенням психофізичного розвитку працювати з інформацією

Дослідивши наукову працю Л. Возняк наголошує, що використання кейсів на уроках виконує такі функції:

- сприяння глибшому зрозумінню теми;
- пробудження інтересу, мотивація до дискусії;
- джерело додаткової інформації;
- поглиблення знань (осмислення отриманих знань);
- розвиток та активізація аналітичного та стратегічного мислення, вміння вирішувати проблеми, робити раціональні висновки;
- розвиток комунікативних навичок;
- поєднання теоретичних знань з реальними фактами (Возняк, 2020, с. 115).

Не викликає сумніву, що для вчителя найбільш цінним є мотивоване, усвідомлене освоєння теоретичних знань, вироблення практичних умінь і навичок, розвиток пізнавальних процесів.

Узагальнюючи науково-педагогічний досвід кейс-технології умовно класифікують: за тривалістю (тематичний день, тематичний тиждень, тематичний місяць, інтегровані уроки); за формою роботи (індивідуальна, парами, групами, командами, усім класом); за навчальними прийомами («Прогнозування за ілюстрацією», «Лицарі Круглого столу», «Барометр», «Думай, збирайся, ділись», «Знаю – хочу знати – взнав», «Фішбоун», «Ромашка Блума», «Прогулянка галереєю», «Сенкан (Синквейн)», «Асоціативний куш», «Плакат думок», «Дерево припущень», «Мозкова атака», «Дискусійне кафе», «Акваріум», «Читацький театр», «Ментальна карта»); за місцем проведення (в класному приміщенні, на природі, у бібліотеці, у музеї, у спортзалі, у музичному залі, у театральному класі); за мотивацією учня (похвала, оцінка, рейтинг) (Плющ, 2019, с. 11-13). Практика показує, що заняття з використанням кейс-технологій є універсальним лейт-мотивом сукупності навчальних дисциплін.

Слід зазначити, що на уроки в початковій школі з використанням кейс-технологій передбачають використання додаткових

засобів книг, газет, журналів, атласів, зображень, аудіоматеріалів, відеоматеріалів, презентацій, дослідів і так далі.

Розглянемо тематику інтегрованих уроків «План місцевості», «Чому змінюються пори року на Землі?», «Сонце порядкує всім, що відбувається на Землі», «Планети Сонячної системи в космосі», «Морське царство», «Тварини взимку», «Червона книга України», «Рослини, що нас оточують», «Героїв країна – моя Україна», «Піщана казка», «Природні чудеса Закарпаття», «Ой, болить у мене зуб», «Моє тіло – моя фортеця», «Мандрівка до Крижаного царства», «Час», «Прямий кут», «Дари осені», «Світ музичної казки», «Спілкування в житті та в мережі», «Інформація», «Хто і що таке штучний інтелект?», «Календар сімейних свят зимового циклу», «Які відкриття на мене чекають за порогом дому?», «Можна все на світі вибирати, сину, вибрати не можна тільки Батьківщину», тощо.

Наведемо приклад, коли навколо однієї теми відбувається об'єднання навчальних дисциплін. У 2 класі навчальна дисципліна я досліджую світ за темою «Червона книга України» переходить в урок математики. На уроці школярі вирішують задачі та вирази пов'язані із тваринами та рослинами, які занесені до Червоної книги України. В основі третього та четвертого уроку з української мови та читання закладена робота, яка стосується роботи з текстами на обрану тематику. Під час мистецтва на власний вибір учні обирають, що хочуть намалювати тварину чи рослину, яка зафіксована в Червоній книзі України. У процесі роботи над кейсом вчитель чи асистент-вчителя/асистент-дитини надає додаткову інформацію або запитання для дитини з ООП.

У 3 класі метою тематичного дня «Тварини взимку» – опрацювання матеріалу про життя, харчування, адаптацію тварин взимку. На уроці я досліджую світ з використанням кейс-технологій відбувається ознайомлення з тваринами, їх зовнішніми виглядом та місцем проживання. На уроці математики школярі визначають відстань між ними та тваринами. Під час заняття з інформатики наскрізним завданням було складання хмари слів про тварин. Наприкінці дня, організовано роботу в групах для фіксації набутих знань у вигляді лепбуку.

Ще один аспект, який варто розглянути – оцінювання діяльності школярів у процесі застосування кейс-технологій. В початковій школі впроваджено оцінююче судження

(формальне оцінювання) та оцінює судження із зазначенням рівня результату (рівневе оцінювання). Зазначимо, що при організації кейс-технологій вчителями початкових класів застосовується оцінює судження, тобто формальне оцінювання. Оскільки, педагог відстежує особистісний розвиток дитини та здобування нею навчального досвіду.

За нашими спостереженнями у процесі застосування кейс-технологій завдяки роботі вчителя та асистента вчителя доцільно виділити переваги використання кейс-технологій в навчально-виховному процесі з дітьми молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами:

- розкриття потенціалу з інтелектуальними труднощами та мовленнєвими порушеннями;
- розвиток психічних процесів (пам'яті, уваги, уваги, уваги тощо);
- формування аналіко-синтетичних можливостей;
- заохочення до навчально-пізнавальної діяльності;
- розвиток критичного та креативного мислення;
- формування практичних компетентностей (комунікативної, навчально-пізнавальної, інформаційної);
- розвиток творчих навичок;
- соціальна адаптація в шкільному колективі;
- всебічний розвиток особистості.

Недоліками впровадження технології вплив психологічних особливостей дитини, що сприяють нерозумінню контексту, дезорієнтації. Вважаємо ефективними для подолання труднощів впровадження кейс-технологій в освітнє середовище, в якому навчається дитина з ООП є попередня підготовка такого школяра до кейсу з асистентом вчителя чи батьками.

У ракурсі нашого дослідження нами висвітлено дві точки зору. З одного боку інноваційна технологія передбачає організацію

цікавого, захоплюючого та життєвого уроку чи тематичного дня, який надає можливість учням встановлювати комунікувати на задану тематику, шукати та опрацьовувати інформацію, розмірковувати, доводити свою думку, залагоджувати конфлікти, мотивувати всіх дітей на активну взаємодію для розв'язання ситуації, тобто прийняття правильних рішень. З іншого боку – складний виклик для педагога, потрібно продумати роль кожного учня, особливо якщо в класі є дитина з особливими освітніми потребами, врахувати її психологічні та фізичні особливості, підготувати до співпраці з однокласниками, підготувати додатковий матеріал для опрацювання.

Загалом, кейс-технології передбачають зміну форм діяльності молодших школярів, переключення уваги, долання комунікативних бар'єри, побудову освітнього процесу з урахуванням індивідуальних, фізичних та психічних особливостей розвитку дітей тощо.

Висновки. На основі виконаного дослідження з'ясовано, що важливим на сучасному етапі є висвітлення проблем теорії та практики соціалізації дітей з особливими освітніми потребами. Розглянувши один із чинників формування інклюзивного освітнього середовища, можемо констатувати, що кейс-технологія передбачає самостійну або групову роботу для нормотипових дітей, а для дітей з особливими освітніми потребами необхідна потрібна підтримка, супровід педагогічного працівника. Визначено переваги та недоліки використання технології в освітньому процесі. Зауважуємо, що тільки при врахуванні всіх детермінант варто сподіватися на позитивний результат.

Вирішення проблеми функціонування інклюзивного освітнього середовища не обмежується впровадженням кейс-технологій. Визначаємо, що перспективний напрям дослідження базується на розробці, впровадженні та апробації механізмів реалізації середовища для дітей з особливими освітніми потребами в закладах загальної середньої освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білавич, Г., Пантюк, Т., Крайник, У., & Петруняк, М. Інтерактивні засоби навчання як чинник комунікативного розвитку дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами. *Молодь і ринок*. 2023. Вип. 5/213. С. 7-12.
2. Власюк І. Використання кейс-методу при формуванні професійної економічної термінології. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. 2012. Вип. 37. С. 196-201
3. Возняк, Л. Організація уроків у початковій школі з використанням методу вивчення ситуацій. *Молодий вчений*. 2020. Вип. 10 (86). С. 113-116.
4. Журба О.В. Кейс-метод як засіб реалізації технологічного поля компетентнісного уроку. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 11. Т. 2. С. 174 -177

5. Плющ Ю.О. Порадник для вчителя : методичний посібник. Харків : Вид. група «Основа», 2019. 127 с.
6. Сімаченко Л. Кейс-технологія на уроках математики в початковій школі : методичний посібник. Диканька, 2022. 32 с.

REFERENCES

1. Bilavych, H., Pantiuk, T., Krainyk, U., & Petruniak, M. (2023). Interaktyvni zasoby navchannia yak chynnyk komunikatyvnoho rozvytku ditei doshkilnoho viku z osoblyvymy osvithnyimi potrebamy [Interactive learning technologies as a factor of communicative development of preschool children with special educational needs]. *Molod i rynek*, № 5/213, 7-12 [in Ukrainian].
2. Vlasiuk I. (2012) Vykorystannia keis-metodu pry formuvanni profesiinoi ekonomichnoi terminolohii [The use of the case method in the formation of professional economic terminology]. *Problemy inzhenerno-pedahohichnoi osvity*, № 37, 196-201 [in Ukrainian].
3. Vozniak, L. (2020). Orhanizatsiia urokiv u pochatkovii shkoli z vykorystanniam metodu vyvchennia sytuatsii [Organization of lessons in primary school using the method of studying situations]. *Molodyi vchenyi*, № 10 (86), 113-116 [in Ukrainian].
4. Zhurba O.V. (2019) Keis-metod yak zasib realizatsii tekhnolohichnoho polia kompetentnisnoho uroku [The case method as a means of implementing the technological field of the competence lesson]. *Innovatsiina pedahohika*, № 11(2), 174 -177 [in Ukrainian].
5. Pliushch Yu.O. (2019) Keis-tekhnolohiia v pochatkovii shkoli [Case technology in primary school]. *Poradnyk dlia vchytelia*. – Kh. : Vyd. hrupa «Osnova», 127 [in Ukrainian].
6. Simachenko L. (2022) Keis-tekhnolohiia na urokakh matematyky v pochatkovii shkoli [Case technology in elementary school mathematics lessons.]. *Metodychnyi posibnyk*. – Dykanka, 32 [in Ukrainian].